

KARAMAN MADER-İ MEVLANA (AKTEKKE) CAMİSİ HAZİRESİNDE BULUNAN MEZAR TAŞLARI*

Harun ŞAHİN**

Özet:

İçinde, Hz. Mevlana'nın annesi Mümine Hatun'un, kardeşi Alaeddin Bey'in ve bir kısım çelebinin mezarları bulunan Karaman Aktekke Camisi'nin haziresinde 34 tanesi kitabeli olmak üzere, toplam 82 mezar taşı bulunmaktadır.

Bu makalenin amacı bu kültür mirasının okunup değerlendirilmesidir. Bazıları kırık veya yıpranmış durumda olan 82 mezar taşı yerinde görülmüş, okunmuş ve fotoğrafları çekilmiştir.

Mader-i Mevlana (Aktekke) Camisi haziresinde bulunan en eski tarihli mezar taşı, hicri 775 (m. 1374.) yılına aittir. Mezar taşlarından 5 tanesi, tam tarihlidir. 6 adet mezar taşında her hangi bir tarih kaydı yoktur.

25 mezar taşının kitabesi sülüs, 8 mezar taşının kitabesi talik ve bir mezar taşının kitabesi rik'a ve Latin alfabesi ile yazılmıştır.

Haziredeki mezar taşlarının 5 tanesinde dil Arapça, 29 tanesinde Türkçedir.

Anahtar sözcükler: Mader-i Mevlana (Aktekke) Camisi, mezar taşı, yazı türü, katalog

The Gravestones Found in Karaman Mader-i Mevlana (Aktekke) Mosque Burial Area

Abstract:

Karaman Aktekke Mosque, which houses the tombs of Mr. Alaeddin, the brother of Mümine Hatun, Mawlana Jalal al-din Rumi's mother and some other chalabi, includes 82 gravestones in the burial area, 34 of which are epitaphic. The purpose of the article is to read and review this cultural heritage. 82 gravestones, some of which are broken or time-worn, were seen, read and photographed on site at different times. The

* Bu yazı, Türk Dil Kurumu ve Bitlis Eren Üniversitesi iş birliğiyle gerçekleştirilen Arap Harfli Yazıtlar ve Ahlat Mezar Taşları Çalıştay'ında sunulan bildirinin gözden geçirilmiş biçimidir.

** Müfettiş, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, harunsahin75@gmail.com.

oldest-dated gravestone in the burial area of Aktekke Mosque dates back to 777 hijri year (1374 AD.). Five of the gravestones are exact-dated, yet 6 of them do not have a date on them, at all. The epitaphs of 24 gravestones are inscribed with thuluth, 8 with ta'liq and one with riq'a and the back face with the Latin alphabet. Five of the gravestones in the burial area are in Arabic while 29 are in Turkish.

Keywords: *Mawlana Jalal al-din Rumi's mother (Aktekke) Mosque, gravestone, inscription type, catalog.*

Giriş

Her nefis ölümü tadacaktır. Sonra döndürölüp bize geleceksiniz (29/57). O, ölüden diri çıkarır, diriden ölü çıkarır ve toprağa ölümünden sonra hayat verir. Sizler de işte öyle çıkarılacaksınız (30/19) *vd.* ayet-i kerimelerin şekil verdiği toplum hayatımızda doğum günlerinden ziyade ölüm günleri önemsenmiştir.

Var olmak penceresinden bakıldığında mezarlıklar, ölümsüzlüğü arzula-yan insanoğluna, bir yandan imkânsızlığı hatırlatırken öte yandan ölümden sonra hatırlanmanın, iyi yâd edilmenin en yaygın ve en gerçekçi aracı olarak dünyamızı süslemektedir.

Mezar taşları, Osmanlılar döneminde şekil ve muhteva olarak daha da zenginleşmiştir. Özenle işlenen, üzerinde birçok sanat icra edilen, kültürümü-zü nesillerden nesillere intikal ettiren ve mimari üslup ile irtibatları açıkça fark edilen mezar taşları, Müslüman Türk'ün yaşadığı her yerde kimliğinin simgesi olmuştur (Kutlu 2005: 16). Bu vesile ile söylenebilir ki coğrafya, vatan kelimesiyle anılmak istendiği zaman, yer üstüne dikilen medeniyet abideleri kadar toprak altına yatırılıp bulunduğu yere ışık olan insanlık abidelerinden de söz etmek gerekir.

Müslüman Türklerin yer altını ve yer üstünü bezeyerek vatan yaptığı güzel şehirlerden biri de Karaman ilidir. Türklük, toprağında Yunus Emrelerin, Karamanoğlu Mehmet Beylerin, *Mader-i Mevlanaların* yattığı bu kutlu yerin kimliğine, kalbine, ruhuna öyle nakşedilmiş ki Türk diline başkent olma sadetine erişmiştir. Vilayet merkezinde yer alan Mader-i Mevlana (Aktekke) Camii ve haziresi de bir kimlik kartı olarak Karaman'ın göğsüne asılı nişan-ı zişân gibi durmaktadır.

1. Mader-i Mevlana (Aktekke) Camisi

Karaman merkezde Ali Şahane Mahallesi'nde bulunan Mader-i Mevlana Camisi, Arapça kitabesinden öğrendiğimize göre, H.772 Rebiulevvel (1370 Eylül) ayında *Karamanoğlu Mahmut oğlu Halil oğlu Alaeddin Bey* tarafından inşa ettirilmiştir.

Mader-i Mevlana (Aktekke) Camisi ve Haziresinin haritası

Mamure, Karaman'ın temiz, mimariye çok elverişli ak taşından yapılmıştır (Konyalı 2005: 229). Bu sebeple külliye Mader-i Mevlana Camisi isminin yanında Aktekke Camisi de denilmektedir. Mader-i Mevlana (Aktekke) Camiinin WGS84 koordinatları şöyledir: Boylam = 33,21363849⁰, Enlem= 37,18274515⁰.

Foto 1: Mader-i Mevlana (Aktekke) Camisinin kuzeybatı yönünden görüntüsü (Foto: Murat Yakar)

Osman Nuri Dülgerler, *Karamanoğulları Dönemi Mimarisi* isimli eserinde Mader-i Mevlana (Aktekke) Camisi ile ilgili şu bilgileri vermektedir.

Çevrenin dolması sonucu, yoldan 1 m kadar çukurda kalmış avlunun güney yönünde mescit, türbe ve zaviye yapısı, kuzeyde ise derviş hücreleri bulunmaktadır. Zaviyenin diğer yapılarından herhangi bir iz bulunmamaktadır.

Kuzeydeki derviş hücreleri, arsanın şekline göre açılı yapılarak doğu-batı yönünde uzanmaktadır. Bugünkü şekliyle içlerinde birer ocak ve iki niş bulunan hücreler 7 adettir. Bu hücreler güneyde giriş kapılarının yanındaki dikdörtgen pencerelerden ışık almaktadır. Doğru uçtaki hücrenin penceresi bulunmamaktadır.

Avlunun güneyindeki ana binanın önünde üç kubbeli bir son cemaat revakı bulunmaktadır. Revakın örtüsü, yanlarda birer penceresi bulunan duvarlara, ortada ise iki mermer sütuna oturmuştur. Son cemaat revakında girişe göre iki uca birer kapı birer mihrap nişi ve içle bağlantıyı sağlayan birer pencere bulunmaktadır. Pantatıflı sağır kubbe ile örtülü 13x13x07m ölçüsündeki kare mekân 2,10 m derinliğinde yapılmış olan kemerle, kuzey yöne genişletilmiştir. Bu bölümde iki mermer sütunun taşıdığı Bursa kemerleri üzerinde önü kafesle kapatılmış olan kadınlar mahfili yapılmıştır. Bu mahfile, son cemaat revakının batısındaki kapıdan çıkılır. Ana mekânın olduğu bölümün, Mevlana'nın Annesi, eşi, kardeşi Alâeddin ve Karamanoğlu Seyfettin Süleyman Bey'in kabirlerinin bulunduğu türbeye ayrılması nedeniyle, mescit bölümünün mihrabı tam eksende olmayıp batıya kaydırılmıştır (Dülgerler 2006: 86).

Mader-i Mevlana (Aktekke) Camisi, Mevlana ailesinin sekiz yıl kaldığı medresenin üstüne inşa edilmiştir. Bugün şehri tanımlayan ve önemli niteliği olan bir konumdur (Uğurlu 2010: 299). Camiyi önemli kılan hususlardan biri de Hz. Mevlana'nın annesi Mümine Hatun'un ve kardeşi Alaeddin'in mezarı ile Mevlevi şeyhlerinden bir kısmının ve çeşitli mezarlarının cami içinde yer almasıdır. Camiye girince sol tarafta söz konusu şahıslar ile birlikte 21 çeşitli sandukası bulunmaktadır.

Foto 2: Mader-i Mevlana (Aktekke) Camisi içinde yer alan Mümine Hatun ve çelebilerin sandukaları (Foto: Murat Yakar)

İbrahim Hakkı Konyalı, cami içinde yer alan sandukalı mezarlar için şu tespiti yapmıştır: *Hepsi adi taş ile yapılmış ve çamurla sıvanmıştır. Hiçbiri çini ile kaplı değildir. Hiçbirinin kitabesi yoktur. Burası Mevlana'nın torunlarının aile makberesi hâline gelmiştir* (Konyalı 2005: 240).

2. Mader-i Mevlana (Aktekke) Camii Haziresi

Müslüman Türk milleti için camiler günlük hayatın teneffüs mahalleri olagelmıştır. Dünya hayatından yorgun düşmüş insanlar, günün muayyen vakitlerinde bu uhrevi mekânlara namaz kılmak, *Kur'an-ı Kerim* okumak, zikir yapmak amacıyla gelirler ve henüz bir ferdi oldukları dünyanın işlerinden uzaklaşırlar. Emrihak vaki olup ecel kendilerini bulduğunda dünyada iken zaten tanış oldukları, hemen yanı başlarında bulunan hazireleri ebedî istirahat yeri edinmek için vasiyet bırakırlar ki gittikleri yerde yabancılik çekmesinler.

Şair Yahya Kemal Beyatlı bu gizemli yolculuğu şu mısralarla anlatır.

Ahret öyle yakın seyredilen manzarada,

O kadar komşu ki dünyaya duvar yok arada,

Geçer insan bir adım atsa birinden birine,

Kavuşur karşıda kaybettiği bir sevdiğine (Beyatlı 1994: 43).

Foto 3: Mader-i Mevlana (Aktekke) Camisi haziresinin batı kısmının görüntüsü

Prof. Dr. Cengiz Alyılmaz “Kosova ve Makedonya’daki Osmanlı Dönemi Mezar Taşlarının Bugünkü Durumu” isimli makalesinde camileri ve cami hazirelerini şu cümlelerle anlatmaktadır:

Camiler, tekkeler, zaviyeler ve türbeler tarihin her döneminde Türk ve İslam dünyasında ayrıcalıklı dinî ve mistik mekânlar olarak ön plana çıkmıştır. Zira söz konusu mekânlar ibadet ve ziyaret yerleri olmalarının yanı sıra eğitim ve öğretimin, birlik ve bütünlüğün, hoşgörü, barış ve huzur içinde yaşamının, paylaşmanın ve dayanışmanın da merkezleri olmuştur. Hayattayken camilerde, tekkelerde, zaviyelerde ve türbelerde ibadet ve ziyaret amacıyla bir araya gelenler öldüklerinde de bu gizemli mekânların hazirelerine gömülmeyi arzu etmişlerdir. Ancak anılan ayrıcalıklı mekânların hazireleri tarihin hiçbir döneminde canı her isteyen / bu hususta vasiyet bırakan herkesin rahatlıkla defnedildiği yerler olmamıştır. Çünkü buralar yaşayışları, inanışları, davranışları, yaptıkları ve yazdıkları sayesinde içinde yaşadıkları toplumda temayüz etmiş seçkin ve saygın kimseler için tahsis edilmiş uhrevi mekânlardır. Bu sebeple de camilerin, tekkelerin, zaviyelerin ve türbelerin hazirelerinde bulunan mezarlıkları “Seçkinler Mezarlığı” olarak adlandırmak / nitelemek yanlış olmaz (Alyılmaz 2016: 59).

İki dünya arasındaki gizemli mekânlardan biri de Mader-i Mevlana (Aktekke) Camisinin haziresidir. Hazire caminin güney ve batı yönlerinde yer almaktadır. Hazirede toplam 82 adet mezar taşı tespit edilmiş olup bu taşlardan 34 adedi kitabeli mezar taşıdır.

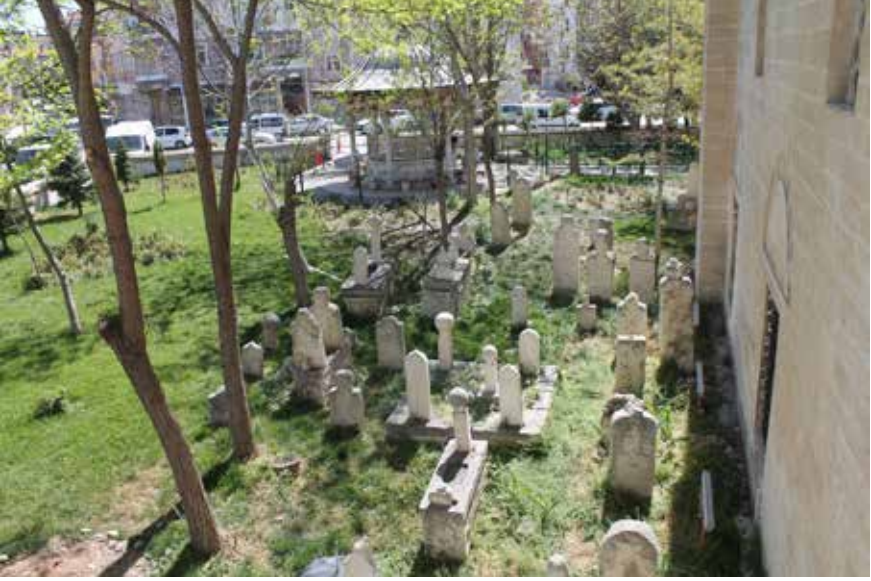

Foto 4: Mader-i Mevlana (Aktekke) Camisi haziresinin güney kısmının görüntüsü

2. Katalog

Mader-i Mevlana (Akteke) Camisi haziresinde yer alan kitabeli mezar taşlarının yer aldığı katalog bölümünde mezar taşları tarih, tür, şekil, dil... vb. yönünden ele alınmıştır. Katalogda tarihi okunabilen mezar taşları kronolojik olarak sıralanmış, tarihi okunamayan veya üzerinde tarih bulunmayan mezar taşlarının dil ve üslup özellikleri dikkate alınarak sıralanmıştır. Hicri tarih miladi tarihe çevrilirken Türk Tarih Kurumu Başkanlığının internet sayfasında yer alan Tarih Çevirme Kılavuzu esas alınmıştır.

Katalog No: 1

Kime Ait Olduğu: Ahmet el Mevlevî

Tarihi: H. Zilhicce 775, Rebiyülevvel 777 / M. Mayıs - Haziran 1374, Temmuz - Ağustos 1375

Türü: Erkek mezarı

Mezar Taşı Şekli: Tacı sivri kemerli, gövdesi sütunceli

Malzeme ve Teknik: Mermer / kabartma

Ölçüsü: Baş taşı: 130x35x8 cm

Ayak taşı: 110x35x8 cm

Yazı Türü: Sülüs

Süsleme Türü: Bitkisel (rumi), nesneli (sütun).

Dili: Arapça ve Farsça

Kitabe Metni:

Baş Taşı Doğu Yüzü:

...

min şehri zilhicce senete hamse

ve seb'ine ve seb'a miete

lubbühü aḥmed

el-mevlevî

Türkçesi: Yedi yüz yetmiş beş senesi zilhicce ayında Ahmet el Mevlevî.

Foto 5: Mezarın baş taşının batı yönünün görüntüsü

Foto 6: Mezarın baş taşının doğu yönünün görüntüsü

Baş Taşı Batı Yüzü:

...

verḥamû vestağferû...

ve 'ıkra' kitâbillâh

...

...

Türkçesi:

...

(onun) rahmet ediniz tövbe ediniz

ve Allah'ın kitabını oku

...

...

Ayak Taşı Batı Yüzü:

...

fî şehr-i rebîulevvel senete seb'a ve seb'îne ve seb'a miete

en-Nâsü niyâm feizâ

mâtû intebehû

Türkçesi:

Yedi yüz yetmiş yedi senesinde rebîulevvel ayında.

İnsanlar uykudadırlar, öldüklerinde uyanırlar.

Açıklama: Lübbühü Ahmet El Mevlevî'ye ait olan bu mezarın baş ve ayak taşı bulunmaktadır. Baş ve ayak taşının iki tarafı da yazılıdır.

Foto 7: Mezarın ayak taşının
doğu yönünün görüntüsü

Foto 8: Mezarın ayak taşının
batı yönünün görüntüsü

Katalog No: 2

Tarihi Kime Ait Olduğu: -

Tarihi: H. 29 Zilkade 815 Perşembe /

M. 2 Mart 1413 Perşembe

Türü: Erkek mezarı

Mezar Taşı Şekli: Sivri kemerli, alınlığı rumi süslemeli mezar taşı

Malzeme ve Teknik: Mermer / kabartma

Ölçüsü: Baş taşı: 60x40x10 cm

Yazı Türü: Sülüs

Süsleme Türü: Bitkisel (rumi)

Dili: Arapça

Kitabe Metni:

Doğu yönü: *ḳale'n-nebiyyu aleyhi's-selam
el-mü'minûne lâ yemûtûne bel yenâlûne
dareyn.*

Türkçesi: Peygamber aleyhi's-selam söyledi:
Mü'minler ölmezler, mutlaka iki dünyaya nail
olurlar.

Batı yönü: *fî târihi evâhiri zilḳâde rûz-ı
pençşembe senete ḥamse ve 'aşara ve şemâni
miete*

Türkçesi: Sekiz yüz on beş senesinde
zilkadenin sonunda perşembe günü.

Foto 10: Kitabenin batı yönünün görüntüsü

Foto 9: Kitabenin Doğu yönünün görüntüsü

Katalog No: 3

Kime Ait Olduğu: -

Tarihi: -

Mezar Türü: Erkek mezarı

Mezar Taşı Şekli: Tacı sivri kemerli, gövdesi rumi süslemeli mezar taşı

Malzeme ve Teknik: Mermer / kabartma

Ölçüsü: Baş taşı: 70x37x10 cm

Yazı Türü: Sülüs

Süsleme Türü: Bitkisel (rumi), geometrik (kare sütünce), nesneli (kemer).

Dili: Arapça

Kitabe Metni:

Doğu yönü: *inteķale min ed-dünya ilâ dâr-ül-bekâ-i ĥudâ*

Türkçesi: (O), dünyadan Allah'ın ebedi dünyasına geçti.

Batı yönü:

hezâ el-ravzat-ül- müşerreffe

...

Türkçesi: Bu şerefendirilmiş bahçedir.

Açıklama: Kenarlıklarının kalınlığı, paklarının içten dışa doğru meyilli olması, yazı stili ve rumi süslemeleri, mezar taşının kenarlarında bulunan sütünçeler kitabenin 14. asra ait olduğunu düşündürmektedir. Bugün kitabe yarısına kadar toprağa gömülmüş vaziyettedir.

Foto 11: Kitabenin doğu yönünün görüntüsü görüntüsü
(Foto: Yusuf Yıldırım)

Foto 12: Kitabenin batı yönünün görüntüsü görüntüsü
(Foto: Yusuf Yıldırım)

Katalog No: 4

Kime Ait Olduğu: Şeref Efendi hanımı
Nesibe Hanım

Tarihi: H. 1138 / M. 1725-1726

Türü: Kadın mezarı

Mezar Taşının Şekli: Sivri kemerli, sandukalı
mezar taşı.

Malzeme ve Teknik: Mermer / kabartma

Ölçüsü: 85x23x6 cm

Yazı Türü: Talik

Süsleme Türü: Bitkisel (çiçek), geometrik
(yuvarlak kemer), nesneli (saksı)

Dili: Türkçe

Kitabe Metni:

Hû

karamanîñ gaferiyad kasabasından

deñizli sancağı

müddeî-i umûmî mu'âvini eşref

efendi zevcesi nesîbe

hanımıñ rûhiyçün fâtîha 1138

Açıklama: Mezar sandukalı olduğu halde cami haziresinde bulunan bitkiler (çim, çiçek, gül vb.) sebebiyle kazılıp işlendiğinden, hazireye toprak ve gübre takviyesi yapıldığından sanduka toprak altında kalmıştır.

*Foto 13: Kitabenin batı
yönünün görüntüsü*

*Foto 14: Kitabenin ait olduğu
sanduka ile birlikte görüntüsü
(Foto: Yusuf Yıldırım)*

Katalog No: 5

Kime Ait Olduğu -Tarihi: H.1202 / M. 1787-1788

Türü: Erkek mezarı

Mezar Taşının Şekli: Başlıklı (kırılmış) mezar taşı

Malzeme ve Teknik: Kum taşı / kabartma

Ölçüsü: 70x50x12 cm

Yazı Türü: Sülüs

Süsleme Türü: Nesneli (başlık)

Dili: Türkçe

Kitabe Metni:

lâ ilâhe illallah muhammedun rasûlullah
el-merhûm el-mağfûr türbedâr- hâzret-i
... rûhuna el-fâtiha
sene 1202

Foto 15: Kitabenin doğu yönünün görüntüsü

Katalog No: 6

Kime Ait Olduğu: Ağababa zade Ahmet Efendi oğlu Mustafa Efendi

Tarihi: H. 1205 / M. 1790 - 1791

Türü: Erkek mezarı

Mezar Taşının Şekli: Sivri kemerli mezar taşı

Malzeme ve Teknik: Bazalt / kabartma

Ölçüsü: 80x35x9 cm

Yazı Türü: Sülüs

Süsleme Türü: Sivri kemer

Dili: Türkçe

Kitabe Metni:

el-merhûm

'ağa babazâde

aḥmed efendi, maḥdumu muştafa

efendi ruḥuna fâtiḥa

sene 1205

Foto 16: Kitabenin doğu yönünün görüntüsü

Katalog No: 7

Kime Ait Olduğu: Hacı Mehmet Efendi

Tarihi: H. 1212 / M. 1797 - 1798

Türü: Erkek mezarı

Mezar Taşının Şekli: Başlıklı mezar taşı

Malzeme ve Teknik: Tüf/ kabartma.

Ölçüsü: 120x48x17 cm

Yazı Türü: Sülüs

Süsleme Türü: -

Dili: Türkçe

Kitabe Metni: *lâ ilâhe illallah muḥammedun rasûlullah*

*el-merḥûm el-mağfûr seyyid şeyḥ
ḥâcî meḥmed efendi ruhuna fâtîḥa.
sene 1212*

Foto 17 : Kitabenin doğu yönünün görüntüsü

Katalog No: 8

Kime Ait Olduğu: Derviş Ömer Bey

Tarihi: H. 1220 / M. 1805-1806

Türü: Erkek mezarı

Mezar Taşının Şekli: tepelikli mezar taşı.

Malzeme ve Teknik: Tüf/ kabartma

Ölçüsü: 170x45x16 cm

Yazı Türü: Sülüs

Süsleme Türü: Ters V şeklinde başlıklı

Dili: Türkçe

Kitabe Metni:derviş 'ömer beg ... yâ
ilâhî rahmet kıl...

el merhûm el mağfûr derviş 'ömer

bin süleymân rûhiyçün fâtiha sene 1220

Açıklama: Cami haziresindeki çalışmalarımız esnasında, Mader-i Mevlana Camisi Türbedarı Habip Yavuz'un, söz konusu taşın kırık ve arkasında duran taşın baş kısmı olduğunu söylemesi üzerine, taşın etrafı açılarak yerinden çıkarılıp temizlenmiş, toprak altında kalan bölüm okunmuştur.

Foto 18: Kitabenin batı yönünün mevcut görünümü

Foto 19: Kitabenin yerinden çıkarılmış, temizlenmiş görünüşü (Foto: Murat Yakar)

Katalog No: 9

Kime Ait Olduğu: Abdul Celal Efendi

Tarihi: H.1230 / M. 1814 - 1815

Türü: Erkek mezarı

Mezar Taşının Şekli: Başlıklı mezar taşı

Malzeme ve Teknik: Tuf / kabartma

Ölçüsü: 150x40x12 cm

Yazı Türü: Sülüs

Süsleme Türü: Nesneli (mevlevi sikkesi)

Dili: Türkçe

Kitabe Metni:

*lâ ilâhe illallah muḥammedun rasûlullah
el merḥum el maḡfûr Allah Abd-
el-celâl efendiniñ ...bekir
... rûḥuna fâtiḥa
sene 1230*

Foto 20: Kitabenin doğu yönünün görüntüsü

Katalog No: 10

Kime Ait Olduğu: Mehmet oğlu Ali Bey oğlu Hüseyin

Tarihi: H. 1225 / M.1839-1840

Türü: Erkek mezarı

Mezar Taşının Şekli: Başlıklı mezar taşı

Malzeme ve Teknik: Kum taşı / kabartma

Ölçüsü: 100x45x20 cm

Yazı Türü: Sülüs

Süsleme Türü: Nesneli (mevlevi sikkesi)

Dili: Türkçe

Kitabe Metni:

sene 1255

bu civân uçdu cennet bağına

ehli vâlideyniñ yanına

el-merhûm el-mağfûr meḥmed

oğlu 'ali beg maḥdûmu ḥüseyin ruḥuna fâtiḥa

Foto21: Kitabenin doğu yönünün görüntüsü

Katalog No: 11

Kime Ait Olduğu: Mustafa

Tarihi: H. 1252 / M. 1836-1837

Türü: Erkek mezarı

Mezar Taşının Şekli: Başlıklı mezar taşı.

Malzeme ve Teknik: Tuf / kabartma

Ölçüsü: 140x35x17 cm

Yazı Türü: Sülüs

Süsleme Türü: Nesneli (prizmatik başlık)

Dili: Türkçe

Kitabe Metni:

el merhum el mağfûr

..... muştafâ ruhuna fâtiha

sene 1252

*Foto22: Kitabenin batı
yönünün görüntüsü*

*Foto 23: Kitabenin kuzey
batıdan görünümü*

Katalog No: 12

Kime Ait Olduğu: -

Tarihi: H. 1261 / M. 1845-1846

Türü: Erkek mezarı

Mezar Taşının Şekli: Başlıklı mezar taşı.

Malzeme ve Teknik: Tuf /kabartma

Ölçüsü: 185x46x16 cm

Yazı Türü: Sülüs

Süsleme Türü: Nesneli (pirizmatik başlık)

Dili: Türkçe

Kitabe Metni:

....

... *el merhūm*

....

'*ali*

sene 1262

Foto 24: Kitabenin batı yönünün görünümü (Foto: Murat Yakar)

Katalog No: 13

Kime Ait Olduğu: Ermenekli İsmail Ağa ve oğlu Derviş Mustafa

Tarihi: H. 1263 / M.1846 - 1847

H. 1290 / M. 1873 - 1874

Türü: Erkek mezarı

Mezar Taşının Şekli: Başlıklı mezar taşı

Malzeme ve Teknik: Tuf / kabartma

Ölçüsü: 110x48x14 cm

Yazı Türü: Sülüs

Süsleme Türü: Nesneli (mevlevi sikkesi)

Dili: Türkçe

Kitabe Metni:

lâ ilâhe illallah muhammedun rasûlullah

el merhûm el mağfûr ermenekli

ismâ'îl ağasının ruhuna fâtiha sene 1263 ve maḥdûmu

derviş muştafânın ruhuna

fâtiha sene 1290

Açıklama: Kitabe üzerindeki iki farklı isimden (İsmail Ağa ve Derviş Mustafa) ve iki farklı tarihten (1263 ve 1290) anlaşıldığına göre kitabe baba Ermenekli İsmail Ağa ve oğlu Derviş Mustafa için yazılmıştır.

Foto 25: Kitabenin doğu yönünün görüntüsü

Katalog No: 14

Kime Ait Olduğu: Hacı Veli Zade Abdurrahman Efendi

Tarihi: H. 1267 / M. 1850 - 1851

Türü: Kadın Mezarı

Mezar Taşının Şekli: Başlıklı ve Sandukalı mezar taşı,

Malzeme ve Teknik: Tuf / kabartma

Ölçüsü: Baş Taşı: 93x46x16 cm,

Ayak Taşı: 86x40x15 cm

Sanduka: 120x60x45 cm

Yazı Türü: Sülüs

Süsleme Türü: Geometrik (kabartma daire, oyma yarım daire), nesneli (sıkmalı sarıklı başlık)

Dili: Türkçe

Kitabe Metni:

*enbiyânın evliyânın hürmetine yâ kerîm
mağfîret kıl bu garibe yâ ganî
el merhûm el mağfûr lârende kazısı
ibradı kazasından eşref-i kuzâtdan
hacı veli zâde 'abdurrahmân efendinin
rûhiyçün el-fâtiha
sene 1267*

Foto: 26 Kitabenin batı yönünün görüntüsü

Foto 27: Kitabeden ayrıntı

Katalog No: 15

Kime Ait Olduğu: -

Tarihi: H. 1276 / M. 1859/1860

Türü: Erkek mezarı

Mezar Taşının Şekli: Başlıklı mezar taşı

Malzeme ve Teknik: Tuf / kabartma

Ölçüsü: 150x50x20 cm

Yazı Türü: Sülüs

Süsleme Türü: Nesneli (sarıklı başlık)

Dili: Türkçe

Kitabe Metni:

nûş ... dünya rıhleti

hâzin'ul-kur'ân ol enderi dû cihanda

İlim ile amil olmuş kula şanı

İhdâ sünnet hafız-ı ezber itmek sanatı

niçe talebeye ta'lîm etdi sünneti

yâ ilahî kıl inâyet bu kıluna rahmeti

(kı)l şefâ'at ya muhammet kılma mahrum ahireti

şefâ'ati ... ümmeti

Sene 1276

Açıklama: H. 1310 / M. 1892/1893 tarihli Muallim Hacı Habip Efendi'ye ait mezar taşı kitabesiyle bu kitabe büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. İki taş mukayese edildiğinde bu kitabenin tam okunamayan ilk mısraının “nûş iden câm-ı ecelden terk-i dünya rıhleti”, ikinci mısraının son kelimesinin “devleti”, sekizinci mısraının “şefâ'ati lil ehli kebâiri min ümmeti” diye yazılmış olabileceği düşünülmektedir.

Foto 28: Kitabenin batı yönünün görüntüsü

Katalog No: 16

Kime Ait Olduğu: Zeliha Hanım

Tarihi: H. 1286 / M. 1869 -1870

Türü: Kadın mezarı

Mezar Taşının Şekli: Yuvarlak kemerli mezar taşı

Malzeme ve Teknik: Tuf / kabartma

Ölçüsü: 125x45x10 cm

Yazı Türü: Sülüs

Süsleme Türü: Geometrik (yuvarlak kemeri yarım daire alınlık)

Dili: Türkçe

Kitabe Metni:

fâtiha

lâ ilâhe illallah muḥammedun rasûlullah

el merḥume el mağfûre kıyumcu

zâde nûḥ paşa efendiniñ

ḥalilesi züleyhâ ḥanımnıñ sülâle-i tâ-

hire rûḥuna el fâtiha

sene 1286

Foto 29: Kitabenin doğu yönünün görüntüsü

Katalog No: 17

Kime Ait Olduğu: Kuyumcu Nuh Paşa oğlu
Seyyid Muhammed Çelebi

Tarihi: H. 1287 / M. 1870 - 1871

Türü: Erkek mezarı

Mezar Taşının Şekli: Sandukalı başlıklı
mezar taşı

Malzeme ve Teknik: Tuf / kabartma

Ölçüsü: 66x36x16 cm

Yazı Türü: Sülüs

Süsleme Türü: Nesneli (mevlevi sikkesi)

Dili: Türkçe

Kitabe Metni:

fâtiha sene 1287

Bağ-ı cânânîñ ...

Vâlideynin bir gülü

El-Merhûm Kuyumcu Nuh

Paşa maḥdumu sülâle-i

ṭahire seyyid muḥammed çelebi

ruhuna fâtiha

*Foto 30: Kitabenin doğu
yönünün görünümü (Foto:
Yusuf Yıldırım)*

Foto 31: Kitabenin ait olduğu mezarın genel görünümü

Katalog No: 18

Kime Ait Olduğu: Topal Hacı Mustafa oğlu
Süleyman Efendi hanımı Arife Hanım

Tarihi: H. 1290 / M. 1873/1874

Türü: Kadın mezarı

Mezar Taşının Şekli: Ters V kemerli mezar
taşı

Malzeme ve Teknik: Tüf /kabartma

Ölçüsü: 70x40x16

Yazı Türü: Sülüs

Süsleme Türü: Geometrik (Ters V)

Dili: Türkçe

Kitabe Metni:

*lâ ilâhe illallah muḥammedun rasûlullah
el merḥume el mağfûre ṭopal ḥâcî muştafanın
oğlu süleymân
efendinin zevcesi ‘arife
hanım ruhiyçün fâtiḥa
sene 1290*

Foto 32: Kitabenin doğu
yönünün görüntüsü

Katalog No: 19

Kime Ait Olduğu: Arablızâde Abdülkadir Ağa

Tarihi: H. 1291 / M. 1874/1875

Türü: Erkek mezarı

Mezar Taşının Şekli: Başlıklı mezar taşı,

Malzeme ve Teknik: Tuf / kabartma

Ölçüsü: 70x40x10 cm

Yazı Türü: Sülüs

Süsleme Türü: Nesneli (düz sarıklı başlık)

Dili: Türkçe

Kitabe Metni:

*lâ ilâhe illallah muḥammedun rasûlullah
el merḥum ‘arablı zâde ‘abd-
el-ḳadîr ağânîḥ ruḥuna
el-fâtiḥa sene 1291*

*Foto 33: Kitabenin batı
yönünün görüntüsü*

Katalog No: 20

Kime Ait Olduğu: İsmail Hakkı Efendi hanımı Fevziye

Tarihi: H. 1293 / M. 1876-1877

Türü: Kadın mezarı

Mezar Taşının Şekli: Yuvarlak kemerli mezar taşı

Malzeme ve Teknik: Tüf / kabartma

Ölçüsü: 130x45x16 cm

Yazı Türü: Sülüs

Süsleme Türü: Geometrik (geniş kemerli tepelik)

Dili: Türkçe

Kitabe Metni:

hû

fağfırlenâ zünûbenâ verhamnâ

şefî'-i hazret-i mâder-i mevlânâ

ruhu için fâtiha yâd idiñ

hakık maşşûduñ vîrsün evliyânıñ

karamân telgraf müdürü ismâ'il hakıkı

efendiniñ haremi fevziye

kadınıñ ruhuna fâtiha sene 1293

Foto 34: Kitabenin doğu yönünün görüntüsü

Katalog No: 21

Kime Ait Olduğu: Kamışzade torunu Fatma Hanım

Tarihi: 2 Cemaziyülahır 1295 / 4 Mayıs 1878
Cumartesi

Türü: Kadın mezarı

Mezar Taşının Şekli: Sivri kemerli mezar taşı

Malzeme ve Teknik: Mermer / kabartma

Ölçüsü: 116x25x12 cm

Yazı Türü: Talik

Süsleme Türü: Geometrik (sivri kemer, güneş)

Dili: Türkçe

Kitabe Metni:

hû

*şeb-i çerâğım söndü bu cân-ı bülbülü düştü yere eyledim cânâ teveccüh ol
cenâb-ı pervere kim şikâr itdi beni bu iksirin dâmen-i ecel koydu 'ıyâlim
evladı hasret içre maşşere fâtıma hanım kamışzade hâfidesi nâmım oku
bir fâtîha ihsan eyle rûh-ı ahtere nakş idüb taş üstüne yazar ihrâr tarîhim
tekye-i hâl oldum misafır bu sene gâh-i madere fî 2 cemazi-el-âhır sene
1295*

*Foto 35: Kitabenin doğu
yönünün görünümü*

Katalog No: 22

Kime Ait Olduğu: Selanikli Miralay Halil Bey

Tarihi: H. 1300 / M. 1882-1883

Türü: Erkek mezarı

Mezar Taşının Şekli: Başlıklı mezar taşı

Malzeme ve Teknik: Tuf /kabartma

Ölçüsü: 113x41x18 cm

Yazı Türü: Sülüs

Süsleme Türü: Nesneli (hamidî fes ve apolet)

Dili: Türkçe

Kitabe Metni:

hüve'l-bâki

*'azm-i râh itmiş idim şahrâya
bağteten döndü yüziüm 'uqbaya
içülüb câm-ı ecel vir hıramân
dökerek kânımı gittim 'uhraya
el-merhum selânikli mîr-alây
halil begiñ ruhuyçün
el-fâtîha sene 1300*

Foto 36: Kitabenin doğu yönünün görüntüsü

Foto 37: Kitabeye üzerine apolet süslemenin görüntüsü

Katalog No: 23

Kime Ait Olduğu: Hacı Yusuf Zâde Hacı Mustafa

Tarihi: -

Türü: Erkek mezarı

Mezar Taşının Şekli: Başlıklı (Baş ve Ayak Taşı) mezar Taşı

Malzeme ve Teknik: Mermer / kabartma

Ölçüsü: 70x28x9 cm

Yazı Türü: Sülüs

Süsleme Türü: Geometrik (altı köşeli yıldız) (Eğimli Dilimli Sarıklı Başlık)

Dili: Türkçe

Kitabe Metni: Baş taşı:

el-merhûm

el-magfûr

eş-şehîd

es-sa'îd

el-muhtâc

Ayak taşı:

zümre-i sa'îd-i şehîd-i kerbelâ

hâcî yûsuf zâde hâcî muştafa

hâtif-i 'aynî didi tarihini

okuyalım ruh için fâtiha

Açıklama: Kitabenin son satırında ebcet hesabıyla tarih düşülmüştür. İbrahim Hakkı Konyalı bu tarihe dayanarak Hacı Yusuf Zâde Hacı Mustafa'nın H.975 / M. 1567 yılında öldüğünü yazar (Konyalı 2005: 250).

Foto 38: Baş taşının doğu yönünün görüntüsü

Foto 39: Ayak taşının batı yüzünün görüntüsü

Katalog No: 24

Kime Ait Olduğu: Muallim Hacı Habîb Efendi

Tarihi: 1310 / 1892

Türü: Erkek mezarı

Mezar Taşının Şekli: Başlıklı mezar taşı

Malzeme ve Teknik: Tuf / kabarma

Ölçüsü: 150x50x20 cm

Yazı Türü: Sülüs

Süsleme Türü: Nesneli (takke başlık)

Dili: Türkçe

Kitabe Metni:

huve'l-hayyu'l-bâkî nûş iden câm-ı ecelden terk-i dünya rıhleti hâzin'ul-kur'ân ol enderi dû cihânda devleti niçe talebeye ta'lîm etdi sünneti yâ ilahî kıl inâyet bu kuluna rahmeti kıl şefâ'at ya muhammet kılma mahrum ahireti şefâ'ati kıl ehli kebâiri min ümmeti el-merhûm mu'allim'us-sıbyân haacı habîb efendi rûhuna fâtiha sene 1310

Foto 40: Kitabenin doğu yüzünün görüntüsü

Katalog No: 25

Kime Ait Olduğu: Konevî Eş'ari Zade Rabia Dudu Hanım

Tarihi: H. 1313 / M. 1895

Türü: Kadın mezarı

Mezar Taşının Şekli: Sivri kemerli mezar taşı

Malzeme ve Teknik: Tuf / kabartma

Ölçüsü: Baş taşı: 155x52x14 cm

Ayak Taşı: 134x46x14 cm

Yazı Türü: Sülüs

Süsleme Türü: Bitkisel (yaprak), geometrik (kabartma sivri kemer, oyma üçgen)

Dili: Türkçe

Kitabe Metni:

*tâze bir gül-i gonca idim 'ârîz oldu bir 'ilel
olmadı bir çâre-i aşlı 'akıbet geldi ecel
murğ-ı cân çıktı kafesden aslına itdi rücû'
âh ne çâre neylesün güç yitüb ayırmaz ki el-
konevî eş'âri zâde râbi 'â tûtû hanım
kâlmadı nâmı nişânım bu imiş takdir-i ezel
fâtiha sene 1313*

Foto 41: Kitabenin doğu yönünün görüntüsü

Katalog No: 26

Kime Ait Olduğu: -

Tarihi: -

Türü: Erkek mezarı

Mezar Taşının Şekli: Başlıklı mezar taşı

Malzeme ve Teknik: Mermer / kabartma

Ölçüsü: 35x20 cm

Yazı Türü: Talik

Süsleme Türü: Nesneli (yatay dilimli sarıklı başlık)

Dili: Türkçe

Kitabe Metni:

hû

ḳonya telḡrâf

Foto 42: Kitabenin doğu yönünün görüntüsü

Katalog No: 27

Kime Ait Olduğu: Karaman Telgraf Müdürü
İsmail Efendi'nin oğlu

Tarihi:-

Türü: Erkek mezarı

Mezar Taşının Şekli: Başlıklı mezar taşı

Malzeme ve Teknik: Kum taşı / Kabartma

Ölçüsü: 70x37x11 cm

Yazı Türü: Sülüs

Süsleme Türü: Nesneli (mevlevi sikkesi)

Dili: Türkçe

Kitabe Metni:

bi-şefâ'at virin fağfirlenâ
irhamnâ hürmetiyçün meded hemîn
hazret-i mâder-i mevlâna karaman telgraf
müdürü ismâ'il efendinin maḥdumu ...

Açıklama: Kitabenin bugünkü durumunda tahribattan dolayı son satırdaki *maḥdumu* kelimesi kaybolmuştur.

Foto 43: Kitabenin batı yönünün bugünkü görüntüsü

Foto 44: Kitabenin doğu yönünün 2010 yılına ait görüntüsü (Foto: Yusuf Yıldırım)

Katalog No: 28

Kime Ait Olduğu: -

Tarihi: 19 yy.

Türü: Erkek mezarı

Mezar Taşının Şekli: Başlıklı mezar taşı

Malzeme ve Teknik: Beyaz mermer / kabartma

Ölçüsü: 70x14x14x14x14 cm

Yazı Türü: Sülüs

Süsleme Türü: Nesneli (dikey Dilimli sarıklı başlık)

Dili: Arapça

Kitabe Metni:

Güney Yüz: intikale el-merhûm

Batı Yüz: el-mağfûr el-abd

Kuzey Yüz: rabbu'l-kerim

Doğu Yüz: el-muhtâc ilâ rahmeti

Foto 45: Kitabenin doğu yönünün görüntüsü

Katalog No: 29

Kime Ait Olduğu: Kasabalı Eşref Efendi

Tarihi: 19. yy

Türü: Erkek mezarı

Mezar Taşının Şekli: Başlıklı ve sandukalı mezar taşı

Malzeme ve Teknik: Mermer / kabartma

Ölçüsü: Baş taşı: 90x24x10 cm

Ayak taşı: 94x23x7 cm

Sanduka: 130x32x48 cm

Yazı Türü: Talik

Süsleme Türü: Bitkisel (servi ağacı, papatya), Geometrik (Başlık kopmuş, oyma yarım daire alınlık, kabartma daire)

Dili: Türkçe

Kitabe Metni: *Hu*

*ecel dermânını loğmân bulaydı dâr-ı dünyâda
cem'i olurdu guşşa-ı gâmdan belki azâde
okû bir fâtîha kasabalı ve eşref efendiye
olûrsun nâ'il-i ecr-i 'azîm ruz-i cezâda*

Foto 46: Baştaş kitabenin
doğu yönünün görüntüsü

Foto 47: Ayak taşının batı
yönünün görüntüsü

Katalog No: 30

Kime Ait Olduğu: Abid Ali eşi Ayşe

Tarihi: 1920

Türü: Kadın mezarı

Mezar Taşının Şekli: Sivri kemerli mezar taşı

Malzeme ve Teknik: Kırmızı tüf / kabartma, oyma

Ölçüsü: 104x34x11 cm

Yazı Türü: Rik'a, Latin alfabesi

Süsleme Türü: Nesneli (sivri kemeri testi)

Dili: Türkçe

Kitabe Metni:

Doğu Yüzü:

'ali şâhâne M.

'âbid 'âli ve eşi 'âişe

ruhlarına fâtîha ...

..2.

Batı Yüzü:

ALİ ŞAHANE M.

ABİT ÇELEBİ

VE AİŞE

RUHUNA FATİHA

1920

Açıklama: Kitabenin doğu yüzü Arap alfabesi (talik) ile batı yüzü Latin alfabesi ile yazılmıştır. Kitabenin her iki tarafında da tarih yazılıdır. Doğu tarafında tarih yıpranmadan dolayı okunacak durumda değildir. Batı tarafında 1920 yazılıdır. Kitabenin batı yüzünün veya tamamının harf inkılabından sonra yazıldığı düşünülmektedir.

Foto 48: Kitabenin doğu yönünün görüntüsü

Foto 49: Kitabenin batı yüzünün görüntüsü

Katalog No: 31

Kime Ait Olduğu: Hacı Hamdi Kızı Dudu Hanım

Tarihi: H. 1322 / 1904-1905

Türü: Kadın mezarı

Mezar Taşının Şekli: Bitkisel tepelikli sandukalı mezar taşı

Malzeme ve Teknik: Kırmızı mermer / kabartma

Ölçüsü: Başlık: 103x34x8 cm.

Sanduka: 140x70x60 cm.

Yazı Türü: Talik

Süsleme Türü: Bitkisel, nesneli (sivri kemer)

Dili: Türkçe

Kitabe Metni:

*evlâd-ı hâzret-i mevlânâdan
hürî misâl-i gonca iken ‘ârız oldu bir ‘ilel
olmadı derdine çare-i ‘âkıbet geldi ecel
kalmadı nâm-ı nişânı böyledir taqdîr rab
makâmın cennet eylesün ol hudâ-yı lem-yazel
peder mâder râzîler hâlikın fermânına
Seni şefî‘ buyursun da mahşer-i kübrâya gel
hâcî hamdi zâde kerîmesi tûtû hânım ruhuna fâtîha
sene 1322*

Açıklama: İbrahim Hakkı Konyalı *Abideleri ve Kitabeleriyle Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Abideleri* isimli kitabında Mader-i Mevlana Camii Haziresindeki 5 mezar taşından söz ederek kitabelerinin Arap harfleriyle yazılışını verir; ama kitabelerin günümüz alfabesine aktarımını yapmaz. Söz konusu taşlardan biri de Hacı Hamdi Efendinin kızı Dudu Hanım’a ait mezar taşıdır (Konyalı, 2005: 246).

Foto 50: Kitabenin doğu yüzünün görüntüsü

Katalog No: 32

Kime Ait Olduğu: Arap Ali Zade Hacı
Muhammed Çelebi

Tarihi: 27 Zilhicce 1323 / 22 Şubat 1906

Türü: Erkek mezarı

Mezar Taşının Şekli: Başlıklı mezar taşı

Malzeme ve Teknik: Mermer / kabartma

Ölçüsü: Baş taşı: 170x28x12 cm,

Ayak taşı: 130x25x10 cm

Yazı Türü: Talik

Süsleme Türü: Bitkisel (servi ağacı, yapraklı dal), Nesneli (mevlevi sikkesi)

Dili: Türkçe

Kitabe Metni: *hû*

*rıhlet itdi 'arab 'ali zâde
hâcî mehmed çelebi üftâde
bedelik nâmuna medfûn oldu
dergâh-ı mâder-i hâzret-i mevlânâda
şehr-i zilhicce yirmi yedisi
meskeni cennet ola 'uqbâda
rûhuna fâtîha ihvân okuya
âşikârâne gerek tenhâda
cevheri tarihi zirinde rızâ
toğrudur ceyş-i du 'â âmâde
27 Zilhicce 1323*

Açıklama: İbrahim Hakkı Konyalı'nın söz ettiği 5 mezar taşından birisi bu mezar taşıdır. İbrahim Hakkı Konyalı bu mezar taşını 1943 yılında Camisi'nin son cemaat yerinde atılı vaziyette, 1965 yılında hazireye dikilmiş hâlde gördüğünü söyler (Konyalı 2005: 246).

Foto 51: Kitabenin doğu yüzünün görüntüsü

Katalog No: 33

Kime Ait Olduğu: Kadı Beyzade Ömer Efendi hanımı Samiye Hanım

Tarihi: H. 1338 / M.1919-1920

Türü: Kadın mezarı

Mezar Taşının Şekli: Bitkisel tepelikli sandukalı mezar taşı

Malzeme ve Teknik: Tüf, mermer / kabartma

Ölçüsü: Baş taşı: 110x31x8 cm

Sanduka: 140x70x70 cm

Yazı Türü: Talik

Süsleme Türü: Bitkisel (Gül), geometrik (yuvarlak kemer)

Dili: Türkçe

Kitabe Metni:

âh min-el-mevt

ey felek bağ-ı fenâyı baîâ zindân eylediñ

şoldurûb bu gonca cismim tâ ki hazân eylediñ

çok murâdım var idi ammâ gitdi yârab gençligim»

Zevk-i dünyâmı baîa gençligimde hicrân eylediñ

müteka'id yüzbaşı haydar beg kerîmesi

kaşı beg zâde 'ömer efendiniñ zevcesi

sâmiye hanım ruḥuna fâtiḥa

sene 1338

İbrahim Hakkı Konyalı'nın eserine aldığı 5 mezar taşından birisi bu mezar taşıdır (Konyalı 2005: 249 - 250).

Foto 52:Kitabenin doğu yüzünün görüntüsü

Katalog No: 34

Kime Ait Olduğu: Kasabalı Arif Efendi kızı
Saliha Hanım

Tarihi: 3 Şubat 1341 / 2 Recep 1343
(15.02.1925)

Türü: Kadın mezarı

Mezar Taşının Şekli: Bitkisel (gül yaprak)
tepelikli mezar taşı

Malzeme ve Teknik: Mermer / kabartma

Ölçüsü: 100x28x8 cm

Yazı Türü: Talik

Süsleme Türü: Bitkisel (Bitkisel tepelik, gül)

Dili: Türkçe

Kitabe Metni:

huve'l-ḥayyu'l-bâkî

kaşabalı 'ârif efendi kerimesi şaliha hanımın
rûḥuna fâtiha

3 Şubat 1341/ 2 Receb 1343

*Foto 53: Kitabenin batı
yüzünün görüntüsü*

3. Değerlendirme

Mader-i Mevlana (Aktekke) Camisi haziresinde bulunan 82 adet mezar taşının 34 adedi kitabelidir. Kitabeli mezar taşlarından 5 tanesi Arapça olarak yazılmış, 29 tanesi Türkçedir. Kitabeli mezar taşlarından 12'si kadın mezarı, 22'si de erkek mezarıdır. Bu kitabelerin 26 tanesinin üzerinde mezarda yatan kişinin ismi yazılıdır. 8 adet mezarın sahibi kitabesinde yazılı değildir veya okunamamıştır. Kitabesinde sahibinin adı yazılmayan veya okunamayan 8 mezarın tamamı erkek mezarıdır.

4.1. Mader-i Mevlana (Aktekke) Camisi Haziresinde Bulunan Mezar Taşlarının Tarihi

Mader-i Mevlana (Aktekke) Camisi haziresinde bulunan en eski tarihli mezar taşı, H. Zilhicce 775 (M. Mayıs / Haziran 1374) tarihi ile Ahmed el-Mevlevi'nin mezar taşıdır. Bu mezar taşı çift tarihlidir. Ayak taşındaki tarih kaydında, H. Rebiulevvel 777 (M. Temmuz/Ağustos 1374) tarihi yazılıdır.

Hazirede bulunan en eski tarihli mezar taşlarından birinde haftanın günlerinden perşembe kayıtlıdır. Kime ait olduğu kitabesinde yazılmayan bu kitabenin tam şekli şöyledir: “fî tarihi evâhir-i zilkade rûz-ı penşenbe senete hamse ‘aşara ve şemâne miete” Arapça ve Farsça karışımı bu tarihlendirmenin Türkçesi şu şekildedir: H. 815 yılının zilkade ayının sonunda perşembe günü.

Yukarıda ayrıntıları yerilen iki mezar taşının dışında üç adet mezar taşı tam tarihlidir. Bunlar: Arab Alizâde Hacı Muhammed Çelebi'nin mezar taşı (H. 27 Zilhicce 1323 Perşembe), Kamışzade torunu Fatma Hanım'ın mezar taşı (H. 2 Cemaziyelahir 1295) ve Kasabalı Arif Efendi kızı Saliha'nın mezar taşıdır (H. 2 Recep 1341, R. 3 Şubat 1343). Sadece Kasabalı Arif Efendi kızı Saliha'nın mezar taşında hem hicri hem de rumi tarih kayıtlı olup bu da miladi olarak 15 Şubat 1925 tarihine tekabül etmektedir. Bu mezar taşı, hazirede bulunan en yakın tarihli mezar taşıdır. Günümüzde hazireye defin işlemi yapılmamaktadır.

Tarihi tespit edilebilen mezar taşları dikkate alındığında H. 815-1138 / M. 1413-1725 tarihi arasındaki 312 yıllık zaman dilimine ait mezar tespit edilememiştir.

22 mezar taşı hicri tarihli olup sadece yıl kaydı vardır. 6 adet mezar taşında herhangi bir tarih kaydı yoktur. Hazirenin bulunduğu mahallenin de adı yazılı olan Abit Çelebi ve eşine ait mezar taşında, hicri tarih tahribat yüzünden tam okunmamakla birlikte, hem hicri hem miladi tarih yazılmıştır. Söz konusu kitabenin Latin harfleriyle yazılmış batı yüzünde 1920 tarihi kayıtlıdır.

4.2. Mezar Taşlarında Geçen Yer, Şahıs ve Meslek Adları

Mader-i Mevlana (Aktekke) Camisi haziresinde bulunan kitabeli mezar taşlarında sekiz değişik yer adı 14 defa zikredilmiştir. Bu yer adları şunlardır: Karaman (3), Kasaba (3), Gaferiyat (1), Denizli (1), Larende (1), Ermenek (1), İbradı (1), Selanik (1), Konya (1), Kerbela (1). Karaman'ın tarihî ismi "Larende" olduğu ve bugün Kazımkarabekir adıyla bilinen ilçenin eski adı "Gaferiyat" olup, yerel halk arasında ilçeye "Kasaba" denilegeldiği için bu yer isimleri sayılırken birlikte sayılmıştır.

Hazirede bulunan mezar taşlarında 7 değişik meslek ismi 11 defa kullanılmıştır. Bu meslek isimleri şunlardır: müdde-i umum muavini (1), kadı (2), kuyumcu (2), telgraf müdürü (3), miralay (1), muallim'üs-sibyan (1), yüzbaşı (1)'dir.

Üzerinde meslek adı yazılı olan en eski mezar taşı 1138 (1725) tarihlidir. Bu mezar taşında meslek adı olarak müdde-i umum muavinliği yazılıdır. Meslek adı kayıtlı en yeni mezar taşı H. 1338 (M. 1919-1920) yılına ait olup bu kitabede yüzbaşı meslek adı kayıtlıdır.

Hazirede bulunan mezarların baş ve ayak taşlarında, Hz. Mevlana ve Hz. Peygamber isimleri hariç, 42 değişik kişi adı yer almaktadır. Bu kişi adları bazıları tek bir kavram işaretinden oluşmaktadır: Mustafa, Rıza, Nesibe, Aişe vb., bazıları da tamlamalar şeklinde yer almaktadır. Birden çok kavram işareti şeklinde kitabelerde yer alan isimler, isim ve sıfat tamlaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Tamlamalar Arapça, Farsça ve Türkçe kurala göre muhtelif şekilde oluşturulmuştur: Ahmet El Mevlevî, Konevî Eşarîzade Rabia Dudu, Kadı Beyzade Ömer Efendi, Hacı Mehmet Çelebi, İsmail Hakkı Efendi, Fevziye Kadın, Topal Hacı Mustafa'nın Oğlu Süleyman Efendi, Ömer Efendi'nin Zevcesi Samiye Hanım vb.

5. Mader-i Mevlana (Aktekke) Camisi Haziresindeki Mezar Taşlarının Yazı ve Yapı Özellikleri

Cami haziresinde bulunan halen kitabeli 34 adet mezar taşından 25 mezar taşının kitabesi sülüs, 8 mezar taşının kitabesi talik, bir mezar taşının kitabesi rika, (arka yüzü ise Latin alfabesi) ile yazılmıştır.

Hazirede bulunan kitabeli taşların 13 tanesi mermerden, 18 tanesi tüften, 1 tanesi bazalt taşından 2 tanesi de kum taşından, kabartma tekniği ile yapılmıştır. Sadece 1920 tarihli Abit Çelebi'ye ve eşine ait mezar taşının Latin alfabesiyle yazılmış batı yönünde oyma tekniği kullanılmıştır.

Kitabeli mezar taşları bitki tasvirleriyle (14), geometrik şekillerle (14) ve değişik nesnelerle (19) süslenmiştir. Haziredeki kitabeli mezar taşlarında 4 tane rumi, 5 tane çiçek, 2 servi, 3 tane yaprak bitkisel öge olarak; 2 tane kare, 4 tane sütunce, 2 tane üçgen, 1 tane dikdörtgen, 4 tane daire, 3 tane yarım da-

ire geometrik şekil olarak; 1 tane saksı, 5 tane mevlevî sikkesi, 3 tane sarıklı başlık, 2 tane takkeli başlık, 2 tane kemer, 1 tane güneş, 1 tane fes süsleme unsuru olarak tespit edilmiştir.

Mader-i Mevlana Camisi Haziresinde bulunan kitabeli mezarların 9 tanesi sandukalıdır. Sandukalar daire, kandil ve bitkisel motiflerle süslenmiştir.

6. Mader-i Mevlana (Aktekke) Camisi haziresindeki Kitabesiz Mezar Taşları

48 mezar taşının üzerinde yazı tespit edilememiştir. Bu mezar taşlarının 4 tanesinde yazılı olduğu, zaman, iklim ve insan unsurunun tahribine yenik düşerek yazıların okunamaz hâle geldiği değerlendirilmektedir. Bu cümleden olmak üzere, Mader-i Mevlana Türbedarı Habip Yavuz cami haziresi düzenlenirken mezar taşlarının yerlerinin değiştirildiğini, mezar taşlarının hazirenin belli bölümlerine toplanarak bazı bölümlere ağaç ve çim ekildiğini ifade etmiştir.

Foto 54: Kitabesiz mezarlardan birinin görüntüsü

Kitabesiz mezar taşlarının 10 tanesi sandukalı mezardır ve sandukalar genellikle daire, çiçek, kandil gibi öğelerle süslüdür. Kitabesiz mezar taşları, genellikle, sağlam ve yıpranmamış taşlardır. Sandukasından ayak taşına kadar her şeyi tam olan, terkli, takkeli, sarıklı şekilde tasarlanmış bazı mezar taşlarının kitabenin olmaması ilginç bir durumdur.

Foto 55: Kitabesiz bir mezar taşı başlığının görüntüsü

Foto 56: Kitabesiz bir mezar taşına işlenmiş damganın görüntüsü

Sayıları oldukça fazla olan kitabesiz mezar taşlarının niçin kitabesiz yapıldıklarını anlamak ve kesin sonuca vardırmak zordur. Kitabesiz mezar taşlarının hepsinin başlığının ilmiye sarıklı olması, ayrıca merak uyandırıcıdır.

7. Sonuç ve Öneriler

Mader-i Mevlana (Akteke) Camisi haziresinde 1374 yılı ile 1925 yılı arasında muhtelif tarihli /tarihsiz 82 adet mezar taşı bulunmaktadır. Bu mezar taşlarından 34 adedi kitabelidir. Kitabeli mezar taşlarından 5 tanesi Arapça olarak yazılmış, 29 tanesi Türkçe olarak yazılmıştır.

48 mezar taşının üzerinde yazı tespit edilememiştir. Bu mezar taşlarının 4 tanesinde yazılı olduğu fakat zamanla tahrip olduğu düşünülmektedir. Kitabesiz mezar taşları, genellikle, sağlam ve yıpranmamış taşlardır. Sandukasından ayak taşına kadar her şeyi tamam olan kitabesiz mezarlar terkli, takkeli, sarıklı ve küresel başlıklı olarak tasarlanmıştır.

Karamanoğulları ve Osmanlı Devleti dönemlerine ait olan mezar taşlarına gereken özen gösterilmediği için veya farklı sebeplerle yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Geride kalan mezar taşlarının yok olmaması için:

- Mader-i Mevlana Camisi haziresinde ekili ağaç, çiçek ve çimlerin fiske kullanılarak sulanmasından derhâl vazgeçilerek, su sebebiyle taşlarda meydana gelen bozulmanın önüne geçilmelidir.
- Karaman Belediyesi, Mevlana Kalkınma Ajansı, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi ve konuyla ilgili diğer kurum ve kuruluşlar Karaman mezar taşlarıyla ilgili kapsamlı projeler hazırlamalı ve bir an önce bu projeleri hayata geçirmelidirler.
- Hazırlanacak projelerde farklı disiplinlerden (dil, tarih, sanat tarihi, arkeoloji, epigrafi...) bilim adamlarının birlikte çalışmalarına imkân sağlanmalıdır.

- Karaman'daki mezar taşlarının envanter tespiti yapıp albümleri, katalogları hazırlanmalı; söz konusu eserler dil, tarih, etnoloji, epigrafi vd. açıdan bilimsel yöntem ve teknikler kullanılarak yayımlanmalıdır.

Kaynaklar

- ALYILMAZ, C. (2011), “Azerbaycan'daki Arap Harfli Yazıtların Bugünkü Durumu”, *Turkish Studies*, 6 (1), s. 361-393.
- ALYILMAZ, C. (2016), “Kosova ve Makedonya'daki Osmanlı Dönemi Mezar Taşlarının Bugünkü Durumu”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5 (1), s. 56-93.
- BEYATLI, Y. K. (1994), *Kendi Gök Kubbemiz*, İstanbul.
- DÜLGERLER, O. N. (2006), *Karamanoğulları Dönemi Mimarisi*, Ankara.
- KONYALI, İ. H. (2005), *Abideleri ve Kitabeleriyle Karaman Tarihi Ermenek ve Mut Abideleri*, Karaman.
- KUTLU, H. (2005), *Kaybolan Medeniyetimiz (Hekimoğlu Ali Paşa Camisi Hazinesi'ndeki Tarihi Mezar Taşları)*, İstanbul.
- UĞURLU, K. (2010), *Türk Dünyasının Dil ve Kültür Başkenti Karaman'ın Kültür Varlıkları, Türk Dünyası Mimarlık ve Şehircilik Kurultayı 2010/Astana Bildiriler Kitabı III*. Ankara.

